

ДОЦЕНТ Д-Р АНГЕЛ ГОЕВ

Интервю с доцент д-р Ангел Гоев, <https://www.stovesti.info/> - 2014 г.

Ангел Гоев е автор на повече от 140 научни изследвания, студии, статии, монографии и над 500 научно-популярни материали, свързани с духовната култура в народната традиция. Освен публикации в различни сборници, сред които и чуждестранни издания, етнографът има отпечатани 7 книги. Целият му трудов път е свързан с АЕК „Етър“. На 1 септември тази година ще се закръглят 40 години откакто Гоев е постъпил на работа като етнограф в музея на открито след дипломирането си.

От 6 години той е и директор на Архитектурно-етнографския комплекс. Според Ангел Гоев да бъде етнограф е негова сбъдната мечта. Да превърне събрания през годините материал в нови книги е мечтата на етнографа. С него разговаряхме за магията на традициите, за страховете и надеждите му.

- Г-Н ГОЕВ, КАЗАХТЕ, ЧЕ СТЕ РОДЕН ЗА ЕТНОГРАФ. ОТКЪДЕ ДОЙДЕ ТОЗИ ИНТЕРЕС КЪМ НАРОДНИТЕ ОБИЧАИ И ТРАДИЦИИ? ОТ СЕМЕЙСТВОТО ЛИ?

- В моето семейство поколения назад много стриктно са спазвали народните традиции. Самият факт, че аз съм четвърто поколение Ангел Гоев – дядо ми така се е казвал, неговият дядо се е казвал така, а и моят внук, който се роди преди две години, също се казва Ангел Гоев. И обратно - баща ми е Гойо Ангелов, и т. н. Така че именната традиция се предава от дядо на внук. От дете си спомням, че са се спазвали и почитали народните обичаи в нашето семейство. Като бях студент – завършил съм история, но съм специализирал етнография, спомням си, че почти всички колеги искаха, например, да стават археолози. Аз се бях насочил към етнографията и станах етнограф – дадено ми е просто вътрешно, усещам го като вътрешна необходимост.

- ИМАТЕ НЯКОЛКО КНИГИ В ОБЛАСТТА НА НАРОДНИТЕ ОБИЧАИ. ДЪЛГО ЛИ СЪБИРАХТЕ ЗА ТЯХ ПРИМЕРИ?

- Това в етнографията се нарича събирателска работа, работа на терен. Етнографът тръгва по селата, при бабите и дядовците и започва да ги разпитва за всичко, свързано с народната традиция. Спомням си, че първата ми научна публикация докато още бях студент беше за народната сватба в Габровско. След това издадох книги за сватбата, за седянката, за урочасването, за табуто и народните забрани, за календарните обичаи на балканджиите. А и много големи студии на тези и други теми – до 100 страници, са публикувани в различни научни сборници. Например имам сериозни изследвания за баенето, за страха и т. н. Приоритетно насочеността ми в етнографията е специално в нейната духовна култура. При първите ми стъпки като професионален етнограф в „Етър“ Лазар Донков, бог да го прости, тогава откри специално за мен отдел „Духовна култура“, за да изследвам и проучвам народната духовна култура – обичаите, вярванията. А още по-тясната ми насоченост е към магическата част на традиционната народна култура, защото магическите вярвания стоят в основата на абсолютно всички обреди. Колкото и парадоксално да звучи – всеки един обред е магически. Те се правят в началото на нещо, за да може, според вярванията, да се случи това, което се прави.

- ИМАШЕ ЕДИН ПЕРИОД, В КОЙТО ПРАВЕХТЕ ТАЛИСМАНИ И АМУЛЕТИ. КЪДЕ Е ГРАНИЦАТА МЕЖДУ МАГИЧЕСКИТЕ ТРАДИЦИИ И СУЕВЕРИЕТО?

- Суеверието е термин, който иска да каже, че някои елементи от народната традиция са измишльотини или тъй наречените „бабини деветини“. Ако се вгледаме внимателно, ще видим, че бабини деветини няма, а древни народни вярвания, които народът е прилагал, но не е можел да си ги обясни. Затова си ги е обяснявал по много примитивен начин на ниво „колкото му е било пипето“.

Мога да дам пример с електричеството. Статичното или природното електричество са светкавиците и гръмотевиците, които си ги е имало винаги и ще ги има. Народът е виждал тези природни сили и тъй като не е знаел какво са, той си ги е обяснявал по примитивен начин - светкавицата и гръмотевицата са най-могъщата небесна сила. Затова и върховните древни божества са заповедници на тези светкавици и гръмотевици като например гръцкият Зевс, славянският Перун и т. н. Тези божества държат в ръцете си силата на електричеството. Идва примерно XIX век, когато Майкъл Фарадей обяснява, че електричеството са електрони и протони... Днес ако кажем, че то е божествено нещо, всеки ще ни се изсмее, защото вече знаем какво е. Мога да дам и друг пример като вярванията в таласъми в миналото и полтъргайсти в настоящето.

Това са реално съществуващи видове енергии, които все още не можем да си обясним убедително, но ще дойде и това време. Всяко суеверие е свързано с такъв род реално съществуващи явления, които народът не е можел да си обясни, освен по един примитивен начин.

А ще се отнася до амулетите и талисманите, аз съм се занимавал с тях много отдавна, още като студент. Те са от тъй наречената **магическа защитна система**. Може би ми бяха необходими около 20 години, за да натрупам някакви знания и да мога на практика да ги прилагам. Научих от различни знаещи хора как се прави един или друг амулет и започнах да ги възстановявам на практика от старите български народни традиции.

Те имат много по-древни корени като древнотракийските, славянските и прабългарските. Благодарение на моя проучвателски опит започнах и на практика да ги правя. В резултат на това имам повече от 90 авторски изложби на амулети и талисмани. И всъщност аз се гордея, че така прилагам науката в практиката, в практическата етнография.

- НОСИТЕ ГРИВНА ОТ КОЖА С НАНИЗАНИ СНИ КОНСКИ МЪНИСТА. ТЯ ИМА ЛИ ПРЕДПАЗВАЩА СИЛА?

- Специално синьото мънисто е от най-ранните амулети, който се е използвал от най-дълбока древност. На червен конец се слага синьо мънисто. То е един мъгически кръг със синьото на небето – символ на великия бог Небе-баща, а червеното е цветът на великата богиня майка-Земя. Съединени червеното и синьото, се получава така нареченият свещен брак между Небето и Земята, между мъжкото и женското начало. Това е символът на плодовитостта и защитата – това са двете най-важни съдържания във всеки обред.

- КАКТО ПРОФЕСИЯТА ВИ, ТАКА И СМИСЪЛЪТ НА СЪЩЕСТВУВАНЕТО НА АЕК „ЕТЪР“ ИМАТ ЕДНАКВА ЦЕЛ – ДА ПАЗЯТ ТРАДИЦИИТЕ, ОБИЧАИТЕ, МИНАЛОТО. ОПРАВДАВА ЛИ ТАЗИ СИ ФУНКЦИЯ АЕК „ЕТЪР“?

- Етъра трябва да бъде гордост не само за Габрово, а и за България, защото поне засега той е единственият жив музей под открито небе. Сега, на 7 септември той ще навърши 50 години. В рамките на тези години той се разви от една идея и вече се превърна в една много авторитетна

културна и научна институция, национално и международно призната туристическа дестинация и затова го наричаме „живата българска традиция“, защото не само че с колегите събираме и запазваме етнографията, но я възстановяваме максимално близко до първичната ѝ истинност.

Защото народът е казал, че „Народ без традиции не е народ“, че „Народ, който не уважава традициите си, не уважава себе си“ и най-важното - „Народ, който не поддържа традициите си, е обречен на изчезване“. А АЕК „Етър“ прави точно това – да съхрани, да запази и да продължи народната традиция, за да не изчезне българщината. И още нещо много важно – **ние се опитваме тази традиция не само да я пазим и възстановяваме, а да я предаваме на младото поколение. Затова в „Етър“ се обръща специално внимание на работата с деца, защото младото поколение трябва да поеме традицията и да я продължи по-нататък.**

- АКО ГОВОРИМ ОТКРОВЕНО, ВЯРВАТЕ ЛИ, ЧЕ ТРАДИЦИИТЕ ЩЕ СЕ ЗАПАЗЯТ ОЩЕ ДЪЛГО ВРЕМЕ И НЯМА ДА ОСТАНАТ САМО В МУЗЕИТЕ?

- Абсолютно съм уверен. Всички сме свидетели, че никога народната традиция не е изчезвала. Точно в най-критичните моменти, като например в Турското и Византийско робство, **народната традиция за тези 700 години или българщината е съхранила българите.**

- Имате ли някакви страхове за АЕК „Етър“?

- Страхът ми за Етъра е да не се тръгне по една плоскост, която преиначава народната традиция. Точно музеят е мястото, където тя трябва да се съхранява най-автентично, по най-близък до първообраза начин. За разлика от читалището, където също имат насоченост към традицията. Според мен точно в художествената самодейност в читалищата внасят нови моменти, несъвместими с народната традиция, само и само да бъдат атрактивни по фолклорните събори със състезателен характер, където всеки се стреми да бъде по-добър от другите. Така се внасят съвсем нови, атрактивни моменти, които въобще не съществуват в народната традиция и по този начин те я изопачават. Точно затова АЕК „Етър“ се опитва да се придържа към традицията и да я чисти от външни елементи. Това е най-голямата ми притеснителност – да не би по-нататък да се изкриви народната традиция в стремежа към атрактивност.

Примери мога да дам много. Например старият народен обичай на кукерите е изключително мъжки. Само мъже и то не какви да е, а предимно ергени могат да участват в него. А сега виждаме в страната в някои състави 80% от кукерите са жени, да не говорим, че има голямо присъствие и на деца, което е недопустимо. Даже народната традиция казва, че това е голям грях, ако жена или дете е кукер. Казано е също, че в лазарска група влизат само моми. А ние сме свидетели как в разни фолклорни състави стари баби се правят на лазарки. **Такова изопачаване е страшно и не бива да се допуска. Това е най-голямото ми опасение – да не се получи изопачаване на народната традиция.**

Оформление и редакция – д-р Мария Дражева, 29 август 2023 г.